

Супруненко Д.О., ад'юнкт кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ПРАВАЗАСТОСОВНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ ПРОКУРАТУРИ В ПРОЦЕСІ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА ТА СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ

У науці під застосуванням права розуміють правову форму діяльності уповноважених суб'єктів стосовно забезпечення реалізації норм права щодо конкретних життєвих випадків шляхом ухвалення індивідуально-правових рішень [1, с. 265]. При цьому, якщо в практиці нормотворчості створюються норми права, які пропонують загальні правила поведінки учасників суспільних відносин, то застосування права продовжує правове регулювання, розпочате нормотворчістю, на рівні конкретних життєвих ситуацій, позаяк, як слушно зауважила з цього приводу М.А. Вороніна, Правозастосовна реалізація має місце тоді, коли суб'єктивні права та юридичні обов'язки не можуть бути реалізовані особою без залучення спеціальних суб'єктів (суб'єктів правозастосування) [1, с. 264].

По своїй правовій й природі, як встановила О.Ф. Скакун, правозастосування має визначальні ознаки та основні стадії застосування норм права [2, с. 390-395], що досить важливо з огляду визначення змісту запобіжної діяльності органів прокуратури. Зокрема, до ознак застосування норм права відносяться: а) правозастосування має владний характер, тому що ця діяльність здійснюється компетентним органом або посадової особи і лише в межах наданих йому (їй) повноважень; б) правозастосування має індивідуалізований, персоніфікований характер, тому що являє собою вирішення конкретної справи, життєвого випадку, певної правової ситуації на основі норм права; в) правозастосування має процедурно процесуальний характер, тому що являє собою офіційний порядок, складається з низки стадій; г) правозастосування має творчий, інтелектуальний характер, тому що це завжди інтелектуальна діяльність; ґ) правозастосування здійснюється на основі норм права; д) правозастосування має юридично оформлений характер -

завершується ухвалення спеціального акта (у більшості випадків письмово); е) правозастосування у своїй результативній частині (правозастосовний акт) завжди відіграє роль юридичного факта, який породжує, змінює або припиняє конкретні правовідносини [2, с. 390-391].

Щодо стадій застосування норм права, то в теорії виділяють такі із них, як:

1) Встановлення фактичних обставин справи (суб'єкти правозастосування встановлюють лише факти та обставини, що мають юридичне значення і пов'язані з вирішенням справи по суті).

2) Встановлення юридичних обставин справи (охоплює дії з визначення правової норми, що відповідає обставинам, встановленим на першій стадії, і підлягає застосуванню).

3) Ухвалення рішення по справі (закріплюється у правозастосовних актах, які оформляються уповноваженими на це суб'єктами, доводяться до відома зацікавлених сторін і набувають законної сили) [1, с. 267-268].

Якщо виходити із зазначеної наукової конструкції та положень кримінології щодо змісту запобігання злочинам [3, с. 318-364], то можна вивести наступне визначення правозастосовної діяльності прокуратури щодо запобігання злочинам, а саме - це здійснювана на підставі закону її органами та посадовими особами владна діяльність, яка полягає в застосуванні правових норм відносно індивідуального визначених учасників кримінального провадження, що спрямована на виявлення, нейтралізацію, блокування тощо причин і умов, які породжують та сприяють вчиненню злочинів, та відображається в правозастосовному акті.

Таким чином, до системо утворюючих ознак, що складають зміст даного поняття, можна віднести діяльність органів прокуратури та їх посадових осіб.

Відповідно до вимог ст. 1 Закону України Про прокуратуру, прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави [4]. При цьому, як це витікає із змісту ч. 4 ст. 7 цього Закону, єдність системи прокуратури України забезпечується: а) єдиними засадами організації та діяльності прокуратури; б) єдиним

статусом прокурорів; в) єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності прокурорів; г) фінансуванням прокуратури виключно з Держаного бюджету України; ґ) вирішенням питань внутрішньої діяльності прокуратури органами прокурорського самоврядування.

В теорії управління категорія система розглядається як сукупність елементів, що характеризуються структурою, зв'язками та функціями, які забезпечують цілеспрямований розвиток [5, с. 93].

При такому підході взаємовідносини елементів набувають характеру взаємосприяння їх діяльності, спрямованої на отримання визначеного корисного результату (мети або цілей функціонування системи (у даному випадку - метою виступає запобігання злочинам)). Саме остання або корисний запрограмований результат виступають як системо утворюючий фактор.

Для прокуратури, як і для будь-якої системи [5, с. 93], характерні такі важливі ознаки:

- вона складається з окремих елементів (організаційні основи системи прокуратури визначені в розділі 2 Закону України Про прокуратуру;

- система завжди характеризується конкретною організацією, яка відрізняє її від інших систем.

Так, як це зазначено в ч. 1 ст. 5 Закону України Про прокуратуру, функції прокуратури України здійснюються виключно прокурорами. Делегація функцій прокуратури, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається; її елементи органічно поєднані один з одним певними зв'язками.

У даному випадку цей зв'язок визначений у ст. 3 Закону України Засади діяльності прокуратури та ст. 4 Законодавство про прокуратуру і статус прокурорів.

Посадові особи прокуратури - це ті прокурори, які з метою постійного чи тимчасового управління організаційною структурою і представництва її інтересів у правовідносинах з фізичними та юридичними особами здійснювати службові юридичні дії [5, с. 10].

Отже, правозастосовна діяльність органів прокуратури та її посадових осіб у сфері запобігання злочинам здійснюється на системних організаційних і правових засадах та підпорядкована

єдиній меті - власне, запобігання злочинам (в науці - це заходи: а) кримінологічної профілактики; б) відвернення; в) припинення злочинів [6, с. 22]).

Список використаних джерел

1. Теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. - Харків : Право, 2014. - 368 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун ; пер. з рос. - Харків : Консум, 2001. - 656 с.
3. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. - Київ : Ін Юре, 2007. - Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. - 424 с.
4. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р., із змінами, внесеними Законом від 2 липня 2015 року № 578-УШ // Відомості Верховної Ради України. - 2015. - № 34. - Ст. 336.
5. Закон України Про прокуратуру. Науково-практичний коментар: у 3 кн. / за заг. ред. О.М. Литвака. Кн. 1. К.: Алерта, 2013. - 336 с.
6. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. / Голіна В.В. - Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. - 120 с.

Кобринський Д.Ю., здобувач
кафедри філософії права та
юридичної логіки Національної
академії внутрішніх справ

ВІКТИМОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ І ЙОГО ВИВЧЕННЯ НА ПРАВОВОМУ РІВНІ

Зміни в соціальній структурі суспільства, що пов'язані із соціальними процесами та називають глобалізацією, зумовлюють необхідність здійснення кримінологічно-віктимологічних досліджень. Увагу як західних, так і вітчизняних фахівців [1-2] сьогодні привертають не тільки морально-психологічні, а й соціальні характеристики (соціальне становище, місце побутових, сімейних та інших міжособистісних